Minna Sinkkonen

10.2.2016

Eduskunta
Lakivaliokunta
Valiokuntaneuvos Marja Tuokila

Lausuntopyyntönne 1.12.2015

KAA 3/2015 vp *Kansalaisaloite lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusasteikon koventamisesta ja* **LA 21/2015 vp** *Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 7§:n muuttamisesta*

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää tilaisuudesta antaa lausunto otsikon asiassa.

Keskeiset säädökset

Asetus (88/2011) lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (ns. Lanzaroten sopimuksen) voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta II luku asettaa sopimusvaltioille velvoitteita koskien ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä lasten suojelemiseksi seksuaaliselta riistolta ja hyväksikäytöltä.

Sopimuksen 5 artiklan 3 kohta velvoittaa kunkin sopijaosapuolen ryhtymään tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti varmistaakseen, että edellytykset pääsylle ammatteihin, joiden harjoittamiseen liittyy säännöllistä yhteydenpitoa lapsiin, varmistavat sen, että näihin ammatteihin pyrkiviä ei ole tuomittu lasten seksuaalisesta riistosta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Nykyisellä rangaistusasteikolla tekijä voi selvitä sakoilla, jolloin hänen rikosrekisteriotteeseensa ei tule merkintää ja hän voi päästä tällaisiin ammatteihin.

Artikla 7 velvoittaa kunkin sopijaosapuolen varmistamaan, että henkilöillä, jotka pelkäävät voivansa syyllistyä tämän sopimuksen perusteella kriminalisoituun rikokseen, on asianmukaisesti mahdollisuus päästä tehokkaisiin ennalta ehkäiseviin interventio-ohjelmiin tai – toimenpiteisiin, jotka on suunniteltu rikoksentekoriskin arvioimiseksi ja ehkäisemiseksi.

THL:n lausunto

Kansalaisaloitteella tavoitellaan rangaistusasteikkojen yleisen ankaroittamisen ohella tilannetta, jossa jokaisesta lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta jäisi lievimmilläänkin rangaistuna aina merkintä tekijän rikosrekisteriin.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos julkaisi laajan tutkimuksen lapsiin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön rangaistuksista vuonna 2008. Tulosten mukaan Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittujen rangaistusten lukumäärä on viisinkertaistunut tutkimusta edeltäneiden 15 vuoden aikana. Myös poliisin tietoon tulee vuosittain yhä enemmän hyväksikäyttörikoksia. Tapausmäärien muutoksen taustalla on viranomaiskontrollin tehostuminen ja kiinnijäämisriskin kasvu. Hyväksikäytön tunnistamiseen on erityisesti 2000-luvulla kiinnitetty aikaisempaa enemmän huomiota, joten rikosten kokonaiskontrolli on Suomessa ankaroitunut. Sakkorangaistuksen osuus on laskenut, ja tuomittujen vankeusvuosien määrä on

seitsenkertaistunut noin viidestätoista vuodesta sataan vuoteen ehdotonta vankeutta. Kaikista lapsiin kohdistuvista seksuaalisista hyväksikäytöistä (perustunnusmerkistö ja törkeä rikos) tuomitut ehdottomat vankeusrangaistukset ovat pidentyneet vuoden 1999 lainuudistuksen jälkeen noin 7 kuukautta.

Tutkimustulokset viittaavat siihen, että yhteiskunnan suhtautuminen lasten suojeluun seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja senkaltaisten rikosten paheksuttavuus ovat kumpikin ankaroituneet viimeisten vuosikymmenten aikana.

Kovennetut rangaistukset eivät välttämättä johda rikollisuuden vähenemiseen. Esimerkiksi Yhdysvaltojen ja muiden erittäin ankarat rangaistusasteikot omaavat kulttuurit eivät nekään ole onnistuneet kitkemään seksuaalirikollisuutta kokonaan.

Tästä syystä THL esittää, että rangaistusasteikon kategorisen koventamisen sijaan aloitteen sisältämä tavoite lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten merkitsemisestä rikosrekisteriin myös ns. lievimpien tekomuotojen kohdalla olisi mahdollista saavuttaa tekemällä asiaa koskeva muutos rikoskekisterilakiin (1993/771).Tällöin rikoslain 20 luvun sisältämistä lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista tulisi merkintä rikosrekisteriin tuomion ankaruudesta huolimatta.

Laki lapsen kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) on puutteellinen myös muilta osin, kuin että sakkorangaistuksia ei merkitä): 1. koskee vain työsuhteita, jotka kestävät yli 3 kk. 2. rikostausta selvitetään vain työsuhdetta solmittaessa, ei työsuhteen aikana 3. ei koske yksityisyrittäjiä (pl. sosiaali- ja terveyspalveluja tarjoava siinä vaiheessa kun hakee lupaa toiminnan harjoittamiselle): esim. lapsenhoitopalveluyrittäjän tai hevosleirejä pitävän taustoja ei kukaan selvitä, 4. henkilön, jolta on tarkastettu rikostausta, kanssa samassa taloudessa elävältä ei tarkisteta (lähinnä perhepäivähoitajan kanssa asuvat), 5. laissa kriminalisoitu tilanne, jossa työnantaja ei pyydä rikostaustaotetta, mutta ei sitä, että ottaa silti työsuhteeseen.

Lisäksi rikosten ennalta estämisen näkökulmasta on THL:n näkemyksen mukaan ensiarvoisen tärkeää, että turvattaisiin mahdollisuus päästä tehokkaisiin ennalta-ehkäiseviin interventio-ohjelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa myös jo ennen rikoksen tapahtumista.

Seksuaalirikollisten kohdalla kohtalaisen hyviä tuloksia on saatu erilaisten hoito-ohjelmien avulla. Suomessa vankeinhoidossa on ollut vuodesta 1998 lähtien käytössä seksuaalirikoksista ehdottomaan vankeuteen tuomituille tarkoitettu toimintaohjelma, joka perustuu englantilaiseen Sex Offender Treatment Programme: Core Programme (SOTP) ohjelmaan. Suomessa ohjelmaa kutsutaan STOP-ohjelmaksi. Ohjelman käyneiden seurannasta on saatu hyvin lupaavia tuloksia uusien rikosten ennaltaehkäisyssä.Lisää aiheesta esim.
http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12013/pedofiliantutkimusjahoito.html
Toisaalta mikään rangaistus ei posta uhrille aiheutuvaa henkistä haittaa. Uhrin toipumiselle usein tärkeämpiä kuin tekijän rangaistuksen mittavuus ovat uhrin saamat palvelut, joihin myös Lanzaroten sopimuksen IV luku velvoittaa.

On ensisijaisen tärkeää järjestää tarvittava tuki uhreille ja jokaiselle, joka on vastuussa heidän huollostaan. Turussa on käynnistetty THL:n koordinoimana lastenasiaintalo-

hanke, jonka nimenomaisena tarkoituksena on tarjota lapsilähtöisesti tuotettu poikkihallinnollinen erityispalvelu alle 18-vuotiaille lapsille ja nuorille, joiden epäillään joutuneen kokemaan fyysistä pahoinpitely- tai seksuaalista väkivaltaa. Lastenasiaintalo-hankkeen kehittämistyö aloitettiin vuonna 2014 Turun yliopistollisen keskussairaalan erityisvastuualueella eri viranomaisten yhteistyönä toteutettavana kokeilutoimintana. Tavoitteena on luoda viranomaisille yhteistoiminnalliset puitteet epäillyn väkivaltarikoksen kohteeksi joutuneen lapsen elinolojen turvaamiseksi, lapseen kohdistuvan rikosepäilyn selvittämiseksi sekä lapsen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Kokeilusta saatujen tulosten ja arviointitietojen perusteella tavoitteena on saada toimintamalli käyttöön valtakunnallisesti vuonna 2017.

Ylijohtaja Marina Erhola

Kehittämispäällikkö Minna Sinkkonen